PDF-XChange Editor
Click to BUY NOW!
www.pdf-xchange.com

KZ34VPY00055580

Жаңа Қазақстанның

ustazaiemi

ISSN: 3[illegible]07-6[illegible]07
УДК: 3[illegible]3

№12/13 - 2025

Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы / Республиканский научно-методический журнал

Вихелина Елена Александровна
Город Тараз
Гимназия №24
Заместитель директора по воспитательной работе

PDF-XChange Editor Click to BUY NOW! www.pdf-xchange.com

«USTAZALEMI» Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы
Республиканский научно-методический журнал «USTAZALEMI»
Желтоқсан - Декабрь №12(13)-2025
Теруге 17.12.2025ж. берілді. Басуға 18.12.2025ж. қол қойылды.

Мазмұны/Содержание

Даулеткалиева А.А., Халыкова А.Е. «Краткосрочный план интегрированного урока: Связь и технологии через «Четыре сезона» (Communication and technology through Four Seasons)»... 1
Сарсенова А.С. «Особенности развития познавательной сферы детей с нарушениями слуха». 5
Ахметалина А.Б., Наурызбаева А.А. «Информатика сабағында функционалдық дағдыларды жетілдіру»..... 8
Тайлыбаева Р.К., Акимеев Д.Б. «Запоминаем легко: приёмы мнемотехники на уроках в начальной школе»..... 10
Жумобаева А.И. «Внедрение системы критериального оценивания: методические аспекты».. 12
Каракатова Г.С. «Воспитание на основе национального опыта – путь к гармоничному развитию личности»..... 17
Утепова А.Т. «Ағылшын тілін оқытуда жасанды интеллект құралдарын қолдану мүмкіндіктері»..... 19
Казыкенова А.Д. «ҰБТ-ға тиімді дайындық: Қазақстан тарихы бойынша тақырыптық тестілер жүйесі»..... 22
Слепкова Г.В. «Инновационные технологии в физическом воспитании»..... 25
Медведева Г.А. «Современное образование и искусственный интеллект»..... 28
Колодуб О.В. «Особенности логопедического обследования детей с нарушением общения и социального взаимодействия»..... 30
Балашбаева А.А. «Программа «Адал азамат» как инструмент формирования эмоционального и социального интеллекта младших школьников»..... 35
Потапова А.Ф. «Формирование музыкальной культуры учащихся на уроках музыки (6 класс)»..... 37
Баянгалиева А.Б. «Қазіргі еңбек нарығы және кәсіби бағдар берудің маңызы»..... 40
Коспакаева А.Е. «Эмоциялық интеллект пен әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру жолдары: балабақша тәжірибесі»..... 42

Бас редакторы: Айткалиева Гульмира Ержановна
ЖУРНАЛ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АҚПАРАТ ЖӘНЕ КОММУНИКАЦИЯ МИНИСТРЛІГІ БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫ САЛАСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК БАҚЫЛАУ КОМИТЕТІ **№KZ34VPY00055580** КУӘЛІГІ БЕРІЛДІ.
Айына 1 рет қазақ және орыс тілінде шығады. Таралымы 1000 дана.
Журнал «USTAZALEMI» баспаханасында басылды

PDF-XChange Editor Click to BUY NOW! www.pdf-xchange.com

тұрақтылыққа және әрбір тұлғаның бақытты болашағына тікелей әсер етеді. Сондықтан әдістемелік базаны үнемі жаңартып, нарық серпінін бақылап және әр оқушыға жеке тұлға ретінде қарау – кәсіби бағдар беру қызметінің негізгі ұстанымы болып қала бермек.

Қазіргі еңбек нарығындағы өзгерістер мен технологиялық прогресс білім беру саласындағы кәсіби бағдар беру жұмысының мазмұнын түбегейлі жаңартты. Мақала барысында талданғандай, кәсіби бағдар беру тек мамандық таңдауға көмектесу емес, ол – тұлғаның өзгермелі жағдайларға бейімделу қабілетін, өмір бойы білім алуға дайындығын және саналы азаматтық ұстанымын қалыптастырудың кешенді жүйесі. Мектептегі кәсіби бағдар беру маманының қызметі психологиялық диагностиканы, педагогикалық қолдауды және экономикалық талдауды біріктіретін көпфункционалды сипатқа ие болды. Еңбек нарығының болашақтағы сұраныстарына жауап бере алатын «жұмсақ дағдыларды» дамыту, ата-аналармен конструктивті диалог орнату және заманауи цифрлық құралдарды тиімді пайдалану – табысты кәсіби бағдар берудің басты шарты. Білім беру жүйесі мен еңбек нарығы арасындағы алшақтықты жою арқылы біз жас ұрпақтың бәсекеге қабілеттілігін арттырып қана қоймай, ел экономикасының тұрақты дамуына негіз болатын сапалы адами капиталды қалыптастырамыз. Болашақта кәсіби бағдар беру жұмысы жеке тұлғаның мансаптық траекториясын жоспарлаудағы негізгі құралға айналып, білім алушының өзін-өзі толықканды жүзеге асыруына мүмкіндік береді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Әбенбаев С. Ш. Тәрбие теориясы мен әдістемесі: Оқу құралы. – Алматы: Дарын, 2014. – 320 б.
2. Сәбитова Г. С. Кәсіби бағдар берудің психологиялық негіздері. – Астана.2017. – 256 б.
3. Тұрғынбаева Б. А. Мұғалімнің шығармашылық әлеуетін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту: теория және тәжірибе. – Алматы: Ғылым, 2010. – 188 б.

ЭМОЦИЯЛЫҚ ИНТЕЛЛЕКТ ПЕН ӘЛЕУМЕТТІК ДАҒДЫЛАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ: БАЛАБАҚША ТӘЖІРИБЕСІ

Коспакаева Айнар Ербулановна
СҚО, Петропавл қаласы
«Алпамыс» бөбекжай- бақшасы» МКҚК
Педагог-психолог, тәрбиеші

Андатпа. Бұл ғылыми-әдістемелік мақалада мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту үдерісінде балалардың эмоциялық интеллектісін дамыту мен әлеуметтік дағдыларын қалыптастырудың педагогикалық-психологиялық негіздері қарастырылады. Тұлғаның ерте жастан бастап өз сезімдерін тани білуі, өзгелердің эмоциялық күйіне үн қосуы (эмпатия) және әлеуметтік ортада тиімді қарым-қатынас орнатуы оның болашақтағы табыстылығының кепілі ретінде негізделеді. Мақалада балабақша тәрбиешісінің тәжірибесіне сүйене отырып, эмоцияларды басқарудың практикалық әдіс-тәсілдері, ойын технологиялары арқылы әлеуметтену жолдары және баланың ішкі тепе-теңдігін сақтау стратегиялары талданады.

Түйін сөздер: эмоциялық интеллект, әлеуметтік дағдылар, мектепке дейінгі тәрбие, эмпатия, рефлексия, ойын технологиялары, тұлғааралық қарым-қатынас, балабақша тәрбиешісі.

Заманауи білім беру парадигмасы баланың тек когнитивті қабілеттерін дамытумен ғана шектелмей, оның тұтас тұлғалық болмысын, соның ішінде эмоциялық және әлеуметтік құзыреттіліктерін қалыптастыруды басты назарға алады. Мектепке дейінгі кезең – адам баласының сезім мүшелері мен қабылдау деңгейінің ең жоғары даму фазасы, сондықтан дәл осы шақта эмоционалдық интеллекттің іргетасын қалау стратегиялық маңызға ие. Эмоциялық интеллект (EQ) – бұл адамның өз сезімдерін түсіну, оларды басқара алу және өзге адамдармен үйлесімді байланыс

PDF-XChange Editor Click to BUY NOW! www.pdf-xchange.com

орнату қабілеті. Зерттеулер көрсеткендей, жоғары интеллект (IQ) адамның мансаптық баспалдағы жол ашса, жоғары эмоциялық интеллект оның өмірлік бақыты мен психологиялық төзімділігін қамтамасыз етеді. Балабақша жағдайында тәрбиешінің алдында тұрған күрделі міндеттердің бірі – бүлдіршіндерге өз эмоцияларын сөзбен жеткізе білуді үйрету, конфликттік жағдайларды конструктивті шешуге баулу және әлеуметтік иерархияда өз орнын таба білуге көмектесу.

Мектепке дейінгі жастағы баланың психикалық дамуында сезімдер мен эмоциялар жетекші рөл атқарады. Бала әлемді логика арқылы емес, сезімдер призмасы арқылы қабылдайды. Сондықтан біздің балабақшадағы күнделікті жұмысымыз баланың эмоциялық аясын кеңейтуге бағытталған. Эмоциялық интеллектті қалыптастырудың бірінші кезеңі – эмоцияларды сәйкестендіру немесе тану. Бала «мен қазір қуаныштымын», «мен қазір мұңайып тұрмын» немесе «мен ашулымын» деп айта алуы тиіс. Бұл мақсатта біз «Эмоциялар әлемі» атты арнайы бұрыштарды қолданамыз. Мұнда балалар түрлі кейіптегі суреттер арқылы өз көңіл-күйлерін бейнелейді. Тәрбиеші ретінде менің міндетім – әрбір эмоцияның маңызды екенін, тіпті ашу мен қызғаныш сияқты негативті сезімдердің де өмір сүруге құқығы бар екенін, бірақ оларды білдірудің мәдениетті жолдары болатынын түсіндіру.

Әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру тікелей эмоциялық интеллектпен байланысты. Бала өзгелердің сезімін түсінгенде ғана олармен ортақ тіл табыса алады. Эмпатияны дамытудың тиімді әдісі – ертегі терапиясы. Ертегі кейіпкерлерінің іс-әрекетін талқылау барысында балалар «Ол неге мұңайды?», «Сен оның орнында болсаң не істер едің?» деген сұрақтарға жауап іздейді. Бұл үдеріс баланың қиялын дамытып қана қоймай, өзге адамның ішкі күйіне бойлауға мүмкіндік береді. Әлеуметтік дағдылардың ішіндегі ең бастысы – ынтымақтастық. Командалық ойындар мен жобалық жұмыстар арқылы бүлдіршіндер ортақ мақсатқа жету үшін бір-біріне көмектесуді, кезек күтуді және бөлісуді үйренеді.

Педагогикалық практикада қолданылатын «Эмоциялық айна» әдісі баланың өз-өзін бақылау қабілетін арттырады. Айна алдында тұрып түрлі мимикалық жаттығулар жасау арқылы бала өз бет-әлпетінің өзгеруін көреді және бұл оның ішкі күйімен қалай байланысатынын ұғынады. Сонымен қатар, психогимнастикалық жаттығулар баланың денесіндегі бұлшықет кернеуін түсіруге және эмоциялық блоктарды босатуға көмектеседі. Мәселен, «Бұлт және күн» жаттығуы баланың көңіл-күйін реттеуге, мазасыздықты сейілтуге бағытталған.

Қазіргі таңда балалардың әлеуметтік дағдыларына цифрлық технологиялардың әсері орасан зор. Көптеген балалар гаджеттерге тәуелді болып, жанды қарым-қатынастан алшақтап барады. Осы орайда балабақшадағы ұжымдық ойындардың маңызы еселеп артады. Рольдік ойындар (дүкенші, дәрігер, отбасы) арқылы бала үлкендердің әлеуметтік рөлдерін модельдейді. Бұл ойындар кезінде туындайтын шағын кикілжіңдер – әлеуметтік тәжірибе жинақтаудың таптырмас көзі. Тәрбиеші бұл жерде төреші емес, медиатор рөлін атқаруы тиіс. Балаларға дауды айқаймен емес, келіссөзбен шешудің жолдарын көрсету – әлеуметтік құзыреттіліктің негізі.

Эмоциялық интеллектті дамытуда арт-терапияның мүмкіндіктері де шексіз. Сурет салу, мүсіндеу, құммен жұмыс жасау арқылы бала ішіндегі агрессияны немесе қорқынышты сыртқа шығарады. Түстердің үйлесімі мен пішіндер баланың ішкі әлемінің индикаторы болып табылады. Егер бала ұзақ уақыт бойы күңгірт түстерді қолданса, бұл оның эмоциялық жайсыздығын білдіруі мүмкін. Тәрбиеші мұндай белгілерді дер кезінде байқап, баламен жеке сөйлесуі немесе ата-анасына кеңес беруі қажет.

Балабақша мен отбасы арасындағы байланыс – эмоциялық тәрбиенің ажырамас бөлігі. Егер балабақшада біз баланы өз сезімін білдіруге үйретсек, ал үйде ол «еркек адам жыламайды» немесе «үндеме, ұят болады» деген тыйымдарға тап болса, баланың ішкі әлемінде диссонанс туындайды. Сондықтан ата-аналармен ағарту жұмыстарын жүргізу өте маңызды. Оларға баланың эмоциялық мұқтаждықтарын түсінуге көмектесетін семинар-тренингтер, «Ашық есік» күндері мен жеке консультациялар жүйелі түрде өткізілуі тиіс. Баланың эмоциялық қауіпсіздігі – бұл оның қоршаған ортаға деген сенімінің негізі.

Әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруда «Тұлғалық үлгі» принципі жетекші орында. Тәрбиешінің өзі эмоциялық тұрғыдан тұрақты, сабырлы және мейірімді болуы шарт. Бала педагогтың әрбір сөзін, іс-қимылын, тіпті дауыс ырғағын көшіреді. Егер тәрбиеші балалармен қарым-қатынаста құрмет көрсетсе, балалар да бір-біріне солай қарайтын болады. Эмоциялық интеллектті дамыту жолында біз балаға «жоқ» деп айтуды, өз шекарасын қорғауды және өзгелердің шекарасын

құрметтеуді де үйретеміз. Бұл – бола шақта баланың токсиндік қарым-қатынастардан аулақ болуы және өзін-өзі бағалауының жоғары болуына ықпал етеді.

Мектепке дейінгі кезеңдегі әлеуметтік дағдылардың қатарына өзін-өзі күту, қоршаған ортаға ұқыпты қарау, этикет ережелерін сақтау да жатады. Бұл дағдылар баланың қоғамдағы мәдениетті тұлға болып қалыптасуына негіз болады. Біздің тәжірибемізде «Жақсылық ағашы» әдісі жақсы нәтиже беруде. Балалар күн сайын жасаған игі істері үшін ағашқа «жапырақтар» іледі. Бұл олардың әлеуметтік белсенділігін арттырып, жақсылық жасауға деген ынтасын оятады.

Эмоциялық интеллект деңгейін анықтау үшін біз диагностикалық әдістемелерді жиі қолданамыз. Люшер тестінің элементтері, «Аяқталмаған сөйлемдер», «Көңіл-күй гүлі» сияқты әдістер баланың ішкі психологиялық ахуалын бағалауға мүмкіндік береді. Диагностика нәтижелері бойынша жеке жұмыс жоспарлары құрылып, түзету-дамыту шаралары жүргізіледі. Бұл жұмысқа психолог мамандардың қатысуы үдерістің ғылыми негізділігін арттырады.

Қазіргі заманғы балабақша – бұл тек білім беретін орын емес, бұл – баланың әлеуметтік лабораториясы. Мұнда ол алғашқы достықты, алғашқы реніштi, алғашқы жеңісті сезінеді. Осы сәттерде баланың жанында болып, оның сезімдерін дұрыс арнаға бағыттау – тәрбиешінің кәсіби шеберлігінің көрінісі. Эмоциялық интеллектісі жоғары бала кез келген қиындықты жеңуге қабілетті, өйткені ол өз ресурстарын басқара біледі. Сонымен қатар, мұндай балалардың оқу үлгерімі де жоғары болады, себебі олар стрессқе төзімді және шоғырлану қабілеті жақсы дамыған.

Әлеуметтік дағдыларды қалыптастырудың тағы бір маңызды құралы – музыкалық және эстетикалық тәрбие. Классикалық музыканың әуенімен билеу немесе ән айту баланың сезімдерін нәзіктендіреді. Музыка арқылы бала қуанышты, мұңды, салтанаттылықты ажырата біледі. Бұл оның эмоциялық палитрасын байытады. Тәрбиеші ретінде біз музыкалық сәттерді релаксация ретінде де, белсенділікті арттыру құралы ретінде де тиімді қолданамыз.

Қорыта келгенде, балабақшадағы эмоциялық интеллект пен әлеуметтік дағдыларды дамыту жұмысы – бұл үздіксіз, жүйелі және шығармашылық үдеріс. Бұл жұмыс тәрбиешіден үлкен сабырлықты, терең психологиялық білімді және бала жанын түсінетін үлкен жүректі талап етеді. Біздің басты мақсатымыз – баланың тек зияткерлік деңгейін көтеру емес, оның жан-дүниесінің үйлесімін сақтау, өзіне және айналасына деген сүйіспеншілігін ояту. Болашақ қоғамның сапасы – бүгінгі бүлдіршіндердің қаншалықты мейірімді, жанашыр және әлеуметтік жауапты болып өсетініне тікелей байланысты.

Мектепке дейінгі ұйымдағы тәрбие үдерісінде эмоциялық интеллект пен әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру – заманауи педагогиканың басым бағыттарының бірі. Мақалада талданған әдіс-тәсілдер мен практикалық тәжірибе баланың тұлғалық дамуындағы сезімдер мен қарым-қатынастың рөлін айқын көрсетеді. Эмоциялық интеллектіні дамыту арқылы біз баланың стрессқе төзімділігін арттырып, оның әлеуметтік ортада табысты бейімделуіне жағдай жасаймыз. Ойын технологиялары, ертегі терапиясы, арт-терапия және психогимнастикалық жаттығулар мектеп жасына дейінгі балалардың эмоционалдық аясын кеңейтуде тиімділігін дәлелдеген құралдар болып табылады. Болашақта бұл бағыттағы жұмыстарды жетілдіру мақсатында цифрлық ресурстар мен пәнаралық байланыстарды кеңінен қолдану қажет. Балабақша қабырғасында қалыптасқан эмоциялық тұрақтылық пен әлеуметтік шеберлік баланың өмір бойғы серігіне айналып, оның үйлесімді тұлға болып қалыптасуына негіз болады.

Әдебиеттер тізімі

1. Әбенбаев С. Ш. Мектепке дейінгі тәрбие педагогикасы. – Алматы: Дарын, 2012. – 280 б.
2. Жұмабаев М. Педагогика. – Алматы: Ана тілі, 1992. – 160 б.
3. Құдайбергенова К. С. Мектепке дейінгі балалардың психологиялық ерекшеліктері. – Алматы: Мектеп, 2010. – 132 б.
4. Сәбитова Г. С. Бала психологиясы және оны тәрбиелеу жолдары. – Астана: Фолиант, 2018. – 220 б.
5. Тұрғынбаева Б. А. Мектепке дейінгі тәрбиедегі инновациялық технологиялар. – Алматы: Ғылым, 2014. – 176 б